ГЕНЕАЛОГІЯ

DOI: https://doi.org/10.33930/cw.2024.5(1-2)-7
УДК 929.52/.53(477)"17/18"

© *ЗАХАРОВ Володимир*
краєзнавець, генеолог, незалежний дослідник, вул. Героїв небесної сотні, 112/94, м. Полтава, Україна, 36000 (theharrowvol84@gmail.com)

© *ZAKHAROV Volodymyr*
local historian, genealogist, independent researcher, 112/94, Heroyiv nebesnoyi sotni str., Poltava, Ukraine, 36000 (theharrowvol84@gmail.com)
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4745-1218

Цитування: Захаров В. Аналіз історичних версій походження Прокопа Трощинського. *Світ Кліо*. 2024. Вип. 5 (№ 1-2). С. 121–133. https://doi.org/10.33930/cw.2024.5(1-2)-7

АНАЛІЗ ІСТОРИЧНИХ ВЕРСІЙ ПОХОДЖЕННЯ ПРОКОПА ТРОЩИНСЬКОГО

Анотація. ***Мета статті.*** *На основі репрезентативного кола архівних джерел та видань зіставлено та проаналізовано історичні версії походження Прокопа Трощинського, який є засновником яреськівської гілки роду Трощинських.* ***Методологія дослідження*** *– принципи науковості, історизму, об'єктивності представлені загальнонауковими методами аналізу, індукції, біографічним, психоаналітичним та просопографічним методом.* ***Наукова новизна.*** *На основі широкого кола джерел вивчено версії походження Прокопа Трощинського. Сформовано структуру генеалогічних версій, схарактеризовано їхні ключові елементи (хронологію, географічну локалізацію, персоналізацію) та визначено відмінності між ними. Кожен елемент аналізованих генеалогічних версій обгрунтований чи заперечений даними джерел. До аналізу проблеми вперше залучено невидані праці дослідниці роду Трощинських – Софії Лопацької, опрацьовано чернетки В. Модзалевського, що містять записи про рід Трощинських, на основі яких у 2005 р. було видано 5-й том «Малоросійського родословника». Окремо висвітлене питання рідства представників роду з гетьманом Іваном Мазепою. Вказано на наявність малодослідженого періоду, коли між 1727 та 1741 рр. представники роду Трощинських мешкали в Говтві Миргородського полку.* ***Висновки.*** *За версією О. Лазаревського та «Малорійського родословника», Степан Трощинський та його нащадки, що мешкали в Гадяцькому полку, могли бути родичами гетьмана І. Мазепи. Але немає жодних доказів, що син Степана Андрій був батьком Прокопа Трощинського. Відсутнє жодне підтвердження зв'язку цієї гілки з містечком Яреськи Миргородського полку. Версія С. Лопацької та анонімного автора статті «Дмитрий Прокофьевич Трощинский. 1754-1828», розміщеної в журналі «Русская старина» 1882, Т. XXXIV, є більш підтвердженою архівними джерелами, ніж попередня.*

Виявлені свідоцтва про те, що Матвій та його син Іван є дідом і батьком Прокопа Трощинського. Проте немає підтвердження того, що батьком Матвія був Дем'ян, про якого згадує С. Лопацька. Не виявлено свідчень про рідство з гетьманом І. Мазепою. Архівні документи заперечують і версію про те, що Іван Трощинський був полковим писарем. Також версія не містить згадок про період мешкання роду Трощинських у містечку Говтва в період з 1721 до 1741 р., хоча містить згадку про зв'язок Трощинських (хоча й генеалогічно не правильний) з уродженцем Говтви єпископом Амфілохієм Леонтовичем. Документально підтверджена й згадка про переселення Івана Трощинського до містечка Яреськи. Отримані результати засвідчують потребу продовжити дослідженн генеалогії родини Трощинських, передусім із метою уточнення обставин походження цього роду.

Ключові слова: *генеалогія, Трощинські, Іван Мазепа, Біла Церква, Говтва, Яреськи.*

ANALYSIS OF HISTORICAL VERSIONS OF THE ORIGIN OF PROKOP TROSHCHYNSKYI

Abstract. ***The purpose of the article.*** *Based on a representative circle of archival sources and publications, the historical versions of the origin of Prokop Troshchynsky, the founder of the Yareskiv branch of the Troshchynsky family, were compared and analyzed.* ***Research methodology –*** *principles of scientificity, historicism, and objectivity, represented by general scientific methods of analysis, induction, biographical, psychoanalytical and prosopographic methods.* ***Scientific novelty****. Based on a wide range of sources, versions of the origin of Prokop Troshchynskyi were studied. The structure of the genealogical versions was formed, and their key elements (chronology, geographical localization, personalization) were considered. The differences between them were determined. Each element of the analyzed genealogical versions is substantiated or denied by the data of the sources. For the first time, the unpublished works of the researcher of the Troshchynsky family, Sofia Lopatskaya, were involved in the analysis of the problem, and the drafts of V. Modzalevsky, containing records about the Troshchynsky family, based on which the 5th volume of the "Little Russian Genealogy" was published in 2005, were analyzed. The kinship of this family with Hetman Ivan Mazepa is covered separately. It is pointed out that there was a poorly researched period when, between 1727 and 1741, representatives of the Troshchynsky family lived in the Govtva of the Myrhorod Regiment.* ***Conclusions.*** *According to the version of O. Lazarevskyi and the "Malorii genealogy", Stepan Troshchynskyi and his descendants who lived in the Hadiatsky regiment could be relatives of Hetman I. Mazepa****.*** *But there is no evidence that Stepan's son Andriy was the father of Prokop Troshchynskyi. There is no confirmation of the connection of this branch with the town of Yaresky of the Myrhorod regiment. A version of S. Lopatska and the anonymous author of the article "Dmytry Prokofievich Troshchinsky. 1754-1828", published in the magazine "Russian Antiquity" 1882, Volume XXXIV, is more confirmed by archival sources than the previous one. Evidence has been found that Matvii and his son Ivan are the grandfather and father of Prokop Troshchynskyi. However, there is no confirmation that Matvyi's father was Demyan, whom S. Lopatska mentions. Evidence of kinship with Hetman I. Mazepa has not been found. Archive documents deny the version that Ivan Troshchynskyi was a regimental scribe. Also, the version does not mention the period of residence of the Troshchynsky family in the town of Govtva from 1721 to 174. It does mention the connection of the Troshchynskyi (but it is not genealogically correct) with Bishop Amfilokhiy Leontovych, a native of Govtva. The*

mention of the relocation of Ivan Troshchynskyi to the town of Yaresky is also documented. The obtained results confirm the need to continue researching the genealogy of the Troshchynskyi family, primarily to clarify the circumstances of the origin of this family.

Keywords: *genealogy, Troshchynski, Ivan Mazepa, Bila Tserkva, Govtva, Yareski.*

Постановка проблеми. Трощинські – козацько-старшинський, згодом дворянський український рід. У XIX ст. його представники зосередили у своїх руках значні земельні маєтки, насамперед, у Київській губернії. Найвідоміший представник цього роду – Дмитро Прокопович Трощинський, державний діяч Російської імперії та меценат. Історія родоводу Трощинських, зокрема його витоки – період із XVII ст. до часів Прокопа Трощинського, ще має суттєві лакуни (39, с. 164-165).

Прокіп Трощинський народився близько 1705 року (ЦДІАУК, ф. 990, оп. 1, спр. 1687, арк. 1035 зв.) На службі з 1727–го. Миргородський полковий комісар (грудень 1746 р.) (Стороженко, 1888), значковий товариш Миргородського полку і полковий зборщик (1751 р.) (ИР РНБ, ф. 791, оп. 1, д. 1, л. 1). Від 1 травня 1752 р. – військовий товариш (ЦДІАУК, ф. 51, оп. 3, спр. 832, арк. 1). У 1754 році разом із братом Дем'яном прагнув узяти у своє «смотреніе» доходи з вільних військових маєтностей у Миргородському полку, але отримав відмову (ЦДІАУК, ф. 51, оп. 3, спр. 19338, арк. 5, 10, 17, 24). Помер «в отлучке от домов своих» у Глухові 27 серпня 1754 р. (ЦДІАУК, ф. 51, оп. 3, спр. 19338, арк. 18; ЦДІАУК, ф. 54, оп. 1, спр. 437, арк. 1). Прокіп Трощинський – батько яреськівського сотника Андрія Трощинського, сенатора та міністра юстиції Російської імперії Дмитра Трощинського, прапорщиків Юхима та Дем'яна Трощинських (ЦДІАУК, ф. 127, оп. 1017, спр. 3, арк. 1035 зв.; ЦДІАУК, ф. 990, оп. 1, спр. 1687, арк. 710).

Нині поширені дві основні генеалогічні версії походження Прокопа Трощинського. Обидві містять розбіжності, ключовою з яких є версія щодо особи батька Прокопа Трощинського. Відповідь на це запитання має важливе значення, адже дає змогу з'ясувати походження предків, хронологію генеалогічних подій, географічну локалізацію пращурів Прокопа Трощинського та близькість рідства з гетьманом Іваном Мазепою.

Історіографія та джерельна база проблеми. Останні дослідження походження Прокопа Трощинського були проведені ще наприкінці XIX – на початку XX ст. Саме тоді було створено генеалогічні версії, що й нині наведені в різних публікаціях. Позначивши наявні версії латинськими літерами A та B, розгляньмо їх у частині походження Прокопа Трощинського.

Версія Олександра Лазаревського, доповнена матеріалами Вадима Модзалевського (A). Уперше була опублікована у статті «Люди старої Малоросії» в журналі «Київська старовина» (том XXIII, 1888 р.) (Лазаревский, 1888: 371–373). Друга публікація цієї версії побачила світ 116 років потому – у 2004–му, коли спільними зусиллями Українського

генеалогічного і геральдичного товариства, Інституту історії НАН України та Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. Вернадського (ІР НБУВ) за матеріалами В. Модзалевського було видано 3-й випуск 5-го тому «Малоросійского родословника» (Модзалевський, 2004: 10-14).

Згідно з О. Лазаревським, родоначальником роду Трощинських був Степан, племінник гетьмана Івана Мазепи, господар Замка гадяцького (1690–1697), обозний гадяцький (1697–1704), полковник гадяцький (1704–1708). У 1690 р. він одружився з донькою Іллі Новицького. Сини Степана: Андрій, канцелярист генеральної канцелярії (1716-1725), бунчуковий товариш (1725–1740), який мав дружину Уляну, та Іван, бунчуковий товариш (1730-1733). Синами Андрія були Прокіп (батько Дмитра Прокоповича Трощинського) та Мартин (Лазаревский, 1888: 371–373).

Версія В. Модзалевського доповнює версію О. Лазаревського, деталізуючи біографію Степана Трощинського, його синів Андрія та Івана. Зокрема, Андрій Трощинський, окрім синів Прокопа та Мартина, мав і сина Дем'яна (Модзалевський, 2004: 10-14).

Матеріал 5-го тому «Малоросійського родословника», виданий за чернетками В. Модзалевського, суттєво не відрізняється від генеалогії Прокопа Трощинського за версією О. Лазаревського. В. Модзалевський послуговується версією О. Лазаревського, а також згадує версію Софії Лопацької та анонімного автора статті в «Русской Старине» за червень 1882 р. Про це говорить примітка: «О них см. «Киевскую Старину» 1888 г., ноябрь; в «Русской Старине» 1882 г., июнь, стр. 641–682, родословие Трощинских составлено очень фантастически» (Модзалевський, 2004: 10). Перше покликання на вже згадану статтю О. Лазаревського. Друге – на анонімну публікацію «Дмитрий Прокофьевич Трощинский. 1754–1829», розміщену в журналі «Русская старина» (Дмитрий Прокофьевич Трощинский: 641–682). У чернетках до 5-го тому, що зберігаються в Інституті Рукопису Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, міститься ескіз родового дерева, складеного за матеріалами згаданої статті із журналу «Русская старина» (ІР НБУВ, ф. ІІ, спр. 16891, арк. 4).

Версія Софії Лопацької та анонімного автора (В). Софія Цезарівна Лопацька – маловідома нині дослідниця генеалогії та історії роду Трощинських кінця ХІХ ст. Її праці зберігаються у відділі рукописних джерел Інституту Російської літератури та мистецтва у Санкт-Петербурзі (Панашенко, 2004: 13). Перша згадка про Івана Матвійовича Трощинського, «хуторянина», батька Прокопа та діда Дмитра Трощинських, наявна в недатованій справі 127, фонду 538: «Лопацкая София Цезарьевна. Материалы ее о Трощинских. 1834–1861. Из собрания «Русской Старины» (ОРИ ИРЛИ, ф. 538, оп. 1, д. 127, л. 35). Більш докладно цю версію викладено у справі 129: «Лопацкая София Цезарьевна. Собрания всех известных ей сведений о Трощинских, без дат. Из собрания «Русской старины» (ОРИ ИРЛИ, ф. 538, оп.1, д. 129, л. 1–1 об.). Опріч тексту, в справі є намальоване

родове дерево, що, крім роду Трощинських, містить родові дерева Кудашевих, Кудрявцевих, Косяровських (ОРИ ИРЛИ, ф. 538, оп.1, д. 129, л. 2 об.).

Останні матеріали цієї генеологічної версії зібрано у справі 131: «Лопацкая София Цезарьевна. Заметки о роде Трощинских и генеалогия Трощинских. 1816 год. Из собрания «Русской Старины». У фрагменті документа названого як «Заметка о роде Трощинских», подано історію роду Дем'яна Трощинського, прапрадіда Дмитра Трощинського (ОРИ ИРЛИ, ф. 538, оп. 1, д. 131, л. 1–2 об.). У частині «Генеалогія Трощинських» подано спрощену версію родового дерева по лінії «Дем'ян-Матвій-Іван-Прокіп» (ОРИ ИРЛИ, ф. 538, оп. 1, д. 131, л. 3–4 об.). Публікації цієї версії авторства С. Лопацької невідомі, проте є анонімна стаття в журналі «Русская старина», (1882, том XXXIV) (Дмитрий Прокофьевич Трощинский, 1882: 641–682).

На думку С. Лопацької, рід Трощинських розпочинається з Дем'яна, який за часів Б. Хмельницького був сотником. Його син Матвій, полковник, був родичем І. Мазепи. Через зв'язок із гетьманом він потрапив до в'язниці, де й помер. Його вдова з малолітнім сином Іваном перебралася з Білої Церкви до Полтави. Іван Матвійович купив хутір у межах села Яреськи. Мав трьох синів: Івана, Мартина та Прокопа. Іван Іванович Трощинський став ченцем, пізніше відомий як єпископ Переяславський Амфілохій (ОРИ ИРЛИ, ф. 538, оп. 1, д. 129, л. 1–1об.). Щодо Івана Матвійовича С. Лопацька уточнює, що він був полковим писарем (ОРИ ИРЛИ, ф. 538, оп. 1, д. 131, л. 3).

Стиль анонімної статті в «Русской старине» подібний до стилю архівного документа – «Собрания всех известных ей сведний о Трощинских» С. Лопацької, тож правдоподібно вона і є авторкою цієї статті (Дмитрий Прокофьевич Трощинский, 1882: 641–682). Водночас у журнальній статті, на відміну від рукописів С. Лопацької, родоначальником роду Трощинських вказаний не Дем'ян, а його син Матвій (Дмитрий Прокофьевич Трощинский, 1882: 641).

Анонімний автор наприкінці статті в «Русской старине» висловлює подяку двом особам: внучатому племіннику Дмитра Прокоповича Трощинського – Дмитру Андрійовичу Трощинському – «за залучення сімейних паперів та чудового портрету його діда»; Софії Цезарівні Лопацькій – за впорядкування цих документів та складання до них приміток (Дмитрий Прокофьевич Трощинский, 1882: 681–682). У працях, що висвітлюють версію С. Лопацької відсутні будь-які згадки про альтернативну їй версію О. Лазаревського та В. Модзалевського.

В історіографії відомі спроби поєднання елементів обидвох версій походження П. Трощинського. Зокрема, доктор історичних наук, професор із Миколаєва Ірина Міронова компонує обидві версії, стверджуючи, що пращурами Дмита Прокоповича Трощинського були як Степан, що доводився племінником І. Мазепі, так і отаман Матвій Трощинський, що був його зятем (не уточнюється – І. Мазепи чи С. Трощинського) (Міронова,

2015: 94). При цьому авторка покликається на статтю в газеті «День» від 5 квітня 2002 р. (Міронова, 2015: 100).

Мета і завдання дослідження передбачають встановлення вірогідності кожної з генеалогічних версій походження П. Трощинського, компаративний аналіз відомої за джерелами хронології, географічної локалізації та персональних біографічних даних представників цього старшинсько-дворянського українського роду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Версії походження Прокопа Трощинського пропонуємо сприймати за ключовими елементами обидвох відомих генеалогічних версій.

(1) Персоналії. (1.1.) Пращури Прокопа Трощинського.

За версією О. Лазаревського та В. Модзалевського (А), Степан Трощинський – історична персона, реальність якої підтверджена в низці документів, на які покликається й автор версії А2. Наприклад, про призначення гетьманом І. Мазепою у травні 1690 р. Степана Трощинського господарем Гадяцького замку (ІР НБУВ, ф. ІІ, спр. 16891, арк. 1). Степан Трощинський справді мав дітей Андрія та Івана, про що свідчить універсал Данила Апостола про підтвердження прав Івана, рідного брата Андрія (ІР НБУВ, ф. І, спр. 58766, арк. 1). Андрій Трощинський направду мав дружину Уляну (ЦДІАУК, ф. 51, оп. 3, спр. 832, арк. 17; 21, арк. 3).

Наразі не виявлено документальних згадок про те, що в Андрія та Уляни були сини Прокіп і Мартин. Але в ІР НБУВ є документи, що говорять про сина померлого Андрія, також Андрія, який разом із матір'ю, вдовою Уляною, господарював у селі Ручки. У цих документах немає жодної згадки про інших синів. Ці документи датуються 1757-м (ІР НБУВ, ф. І, спр. 58770, арк. 1–2) та 1764-м (ІР НБУВ, ф. І, спр. 58772, арк. 1–2) роками. При цьому представники роду Трощинських відомі з 1753 р. за метричною книгою церкви Різдва Христового містечка Яреськи (ЦДІАУК, ф. 127, оп. 1017, спр. 3, арк. 1035 зв.).

Згідно з версією С. Лопацької, першим пращуром був Дем'ян Трощинський. У присязі Білоцерківського полку 1654 р., крім згадки про Василя Степаніва Трощинського, згаданий Демко Трощинський (Присяжні книги 1654 р. Білоцерківський та Ніжинський полки, 2003: 86), але про його зв'язок з Матвієм Трощинським нічого невідомо.

Дід Прокопа та Мартина Трощинських Матвій згадується в документі як той, що мешкав у Білій Церкві і «состоял в оном компуте казачьем». А батько їхній, Іван, перейшов із вказаного міста в містечко Говтву Миргородського полку, де «став міщанського звання».

Мартин та Прокіп дістали свідоцтво старожилів міста Києва Афанасія Іосифова та Миколая Главацького, сотника київського Єремії Сили, отамана городового Семена Костовського з печатками суду військового Київського, у якому вказано, що «дід їх батька у Білій Церкві, на тій стороні Дніпра, сотником був за гетьмана Хмельницького, і батько їх звання козацького з діда. Дід їх, Матвій Трощинський, за колишнього полковника українського

Семена Палія служив козаком і на «Кодимській потребі», і в інших походах був. Після смерті їх діда, Матвія Трощинського, дружина його з дітьми зійшла з Білої Церкви» (ЦДІАУК, ф. 54, оп. 1, спр. 437, 2–2 зв.).

У документах згадується також Іван Трощинський, син Матвія. Зокрема, у реєстрі Миргородського полку 1742 р. він записаний за сотнею Яреськівською (ЦДІАУК, ф. 51, оп. 1, спр. 384, арк. 66 зв.). У листуванні Трощинських він згаданий як батько Прокопа та Мартина (ОРИ ИРЛИ, ф. 538, оп. 1, д. 11а., арк. 93 зв.).

Твердження С. Лопацької про те, що Іван Трощинський був полковим писарем, не витримує критики. Адже, як зазначено в документі про судову справу, замість нього, неграмотного, підписується його син Дем'ян. У цьому ж документі він також згадується як батько Прокопа та Мартина (ЦДІАУК, ф. 51, оп. 1, спр. 1266, арк. 2–2 зв.).

(1.2.) Родство з Іваном Мазепою. О. Лазаревський та В. Модзалевський згадують лист І. Мазепи до Ф. Новицького в жовтні 1690 року, гетьман говорить про Степана Трощинського: «онъ племенный кревный нашъ» (Стороженко, 1888: 475). Але дослідникам не відома донька І. Мазепи, яка була б заміжня за представником із роду Трощинських. Єдина відома донька подружжя Мазеп Олександра була в заміжжі Обидовська (Модзалевский, 1910: 289).

Історик Володимир Кривошея в «Козацькій еліті Гетьманщини» припускає, що це, можливо, був двоюрідний племінник (Кривошея, 2008: 246). Однак доказів цьому немає. Поза тим, історичні документи засвідчують прихильність гетьмана Івана Мазепи до Степана Трощинського, що може означати певну ступінь рідства. Іван Мазепа влаштовує Степану оглядини у Новицьких, сприяє його сватанню до доньки полковника (Стороженко, 1888: 457, 475). Гетьман довіряв йому настільки, що навіть двічі відправляв гетьманським посланцем до Москви 1688 та 1693 р. (РГАДА, ф. 124, оп. 1, год 1688, д. 17, л. 1; РГАДА, ф. 124, оп. 1, год 1693, д. 14., л. 1) «Сродником», тобто родичем гетьмана, Степан Трощинський згаданий у зв'язку зі «зрадою» І. Мазепою московського царя (РГАДА, ф. 124, оп. 1, год 1708, д. 14, л. 1).

За версією С. Лопацької та анонімного автора, рідство Матвія Трощинського з гетьманом І. Мазепою документально не підтверджене.

(2) Початкова хронологія. О. Лазаревський та В. Модзалевський стверджували, що витоки роду Трощинських беруть свій початок з часів гетьманства Івана Мазепи(1687–1709) (Модзалевский, 1910: 288). С. Лопацька та анонімний автор, покликаючись на документ підкреслювали, що Мартин Трощинський «за колишнього полковника українського Семена Палія» служив козаком, був на «Кодимській потребі» та в інших походах (ЦДІАУК, ф. 54, оп. 1, спр. 437, арк. 2-3). Семен Палій був полковником Фастівського охочекомонного полку в 1687–1702 рр (Чухліб, 2011: 41). У 1694 р. семитисячний загін під його керівництвом розбив біля річки Кодими сорокатисячне військо татарського хана, яке рухалося на

Київ. Ця подія відома як битва на Кодимі (Величко, 1991: 426–428). Проте, згідно з тим же документом, батько Матвія був «сотником на тій стороні Дніпра» за часів Богдана Хмельницького (1648-1657) (ЦДІАУК, ф. 54, оп. 1, спр. 437, арк. 2-3).

(3) Географічні локалізації. О. Лазаревський та В. Модзалевський локалізують місце уряду Степана Трощинського в Гадяцькому полку, де той у 1705–1709 рр. був полковником (Панашенко, 2004: 15). Гадяцький замок (Гадяцька фортеця) виник на початку XVII ст. на місці старовинного городища на правому березі при злитті річок Груні та Псла. Первісно тут була резиденція власників міста, а з середини XVII ст. – адміністрація Гадяцького староства, що належало до гетьманських рангових маєтностей (Полтавщина, 1992: 152).

Андрію та Івану, синам Степана Трощинського, згідно з документами, належало село Ручки на Миргородщині, зокрема його куток під назвою Мокляковка (ІР НБУВ, ф. І, спр. 58768, арк. 1; ІР НБУВ, ф. І, спр. 58766, арк. 1). За документами 1757-го (ІР НБУВ, ф. І, спр. 58770, арк. 1-2) та 1764–го (ІР НБУВ, ф. І, спр. 58772., арк. 1–2) років удова Андрія Трощинського Уляна та її син Андрій мешкали в Ручках. Жодної географічної прив'язки нащадків Степана Трощинського до села Яреськи, де вже 1741 р. мешкав Прокіп Трощинський (ЦДІАК України, ф. 51, оп. 3, спр. 19338, арк. 476), у документах не виявлено.

За версією С. Лопацької та анонімного автора статті, рід Трощинських походить з Білої Церкви, адже перша згадка про його представників відома саме з присяги Білоцерківського полку 1645 р. Тоді серед білоцерківської шляхти був згаданий Василь, Степанів син, Трощинський (Присяжні книги 1654 р. Білоцерківський та Ніжинський полки, 2003: 27), згадуються також і рядові міщани містечка Каменні Броди Кіндрат та Демко Трощинські (Присяжні книги 1654 р. Білоцерківський та Ніжинський полки, 2003: 86). Поза тим, у згаданій версії опускається інша важлива географічна локалізація – містечко Говтва. Саме там згадуються представники роду Трощинських перед переселенням до Яресьок (ЦДІАУК, ф. 127, оп. 1012, спр. 195, арк. 9 зв.).

Також відомо, що Прокіп Трощинський у 1727 р. був «сотенним зборщиком говтвянським», у 1732–1733 рр. – «сотенним говтвянським комісаром», а в 1736 р. «в магазинах Кременчуцькому, Царичанському та Перевалочному провіант із сотні Говтвянської віддав та виручені гроші роздав мешканцям» (ЦДІАУК, ф. 54, оп. 1, спр. 437, арк. 1). Важливим відкриттям є те, що представники родини Трощинських в містечку Говтва, згадували під прізвищем Кващенко або Кваченко (Захаров, 2021: 70–77).

Переяславський єпископ Амфілохій Леонтович, якого С. Лопацька називає дядьком Дмитра Прокоповича Трощинського і братом Прокопа Іваном, у деяких біографіях вказаний як народжений у Говтві (Білоусько, 2009: 23). У містечку Говтва й насправді мешкали представники цього роду,

наприклад, родина Івана Леонтієва Леонтовича (ЦДІАУК, ф. 127, оп. 1016, спр. 40, 2 зв.).

Дружина Прокопа Трощинського, Марина Леонтієва Леонтович, була сестрою Івана Леонтійова Леонтовича, про що говорить сповідний розпис 1765 р., де її син Дем'ян записаний як племінник Івана Леонтовича (ЦДІАУК, ф. 990, оп.1, спр. 1687, арк. 5). Про те, що дружина Прокопа була сестрою Амфілохія Леонтовича, свідчить лист Анни Матвіївни Трощинської до її сина Андрія Андрійовича від 7 березня 1822 р., відправлений із Яресьок (ОРИ ИРЛИ, ф. 538, оп. 1, д. 11а, арк. 93 зв.).

У ревізії Миргородського полку 1739 р. є згадки за «ізошедших» із сотні Говтвянської. Маємо запис від 18 січня: «Їван Квачко сойшов полку Мыргородского в Ярески» (ЦДІАУК, ф. 51, оп. 3, спр.19324, арк. 563), тобто саме в 1739 р. він з родиною переселився до цього містечка. У сотенному містечку Яреськи, за документами ревізії Миргородського полку 1741 р., вперше згадується двір значкового товариша Прокопа Трощинського (ЦДІАУК, ф. 51, оп. 3, спр. 19338, арк. 476). У присязі полку Миргородського згадується батько Прокопа Трощинського Іван та його брат Дем'ян (ЦДІАУК, ф. 51, оп. 3, спр. 8389, арк. 45). У метричній книзі Успенської церкви містечка Говтви за 3 червня 1743 р. є запис: «Житель Яреськовский вдов по последней жене Прокопий Іванов Кваченко з девицею Мариною Леонтиевною первим браком» (Захаров, 2021: 72).

Висновки. На основі даних відомих і виявлених автором історичних джерел походження Прокопа Трощинського можемо говорити про таке: за версією О. Лазаревського та В. Модзалевського, Степан Трощинський та його нащадки, що мешкали в Гадяцькому полку, були гілкою Трощинських. Гадяцький полковник справді міг бути родичем гетьмана Івана Мазепи. Однак, даних, що саме Степан міг бути батьком Прокопа не виявлено. Не простежується також і зв'язок цієї гілки Трощинських із містечком Яреськи.

За версією С. Лопацької та анонімного автора, є документи, що підтверджують те, що Матвій та його син Іван були дідом і батьком Прокопа. Поряд із цим документального підтвердження тієї гіпотези, що батьком Матвія був Дем'ян Трощинський, не виявлено. Не згадується і про родинний зв'язок із гетьманом І. Мазепою, а відомості про те, що Іван Трощинський був полковим писарем є недостовірними. Ця генеалогічна версія не містить згадок про період проживання роду Трощиських у містечку Говтва у 1721–1741 рр., а натомість простежує зв'язок Трощинських (хоча й генеалогічно неправильний) з єпископом Амфілохієм Леонтовичем, уродженцем містечка Говтва. Документально підтвердженою є також згадка про переселення Івана Трощинського до містечка Яреськи.

У кількох документах, зокрема й пов'язаних з Яреськівською сотнею Миргородського полку, Прокіп Трощинський називається сином Івана Трощинського. Ця версія суперечить версії О. Лазаревського та В. Модзалевського, проте, на нашу думку, є найвірогіднішою версією походження Прокопа Трощинського.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоусько О. А. Амфілохій (Леонтович). Полтавіка. Полтавська енциклопедія: у 12 т. / ред. О. А. Білоусько. Т. 12: Релігія і церква. Полтава: Полтавський літератор, 2009.

2. Величко С. В. Літопис. Т. 2. / Пер. з книжної української мови, комент. В. О. Шевчука; Відп. ред. О. В. Мишанич. Київ: Дніпро, 1991. 642 с.

3. Дмитрий Прокофьевич Трощинский. 1754-1828., 1882. *Русская старина.* 1882. Том XXXIV. С. 641-682.

4. Захаров. В., 2021. Особливості говтвянського періоду в історії роду Трощинських. *Сіверянський літопис*. 2021. № 3. С. 70-77.

5. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. Вернадського (далі – ІР НБУВ). Ф. І. Спр. 58766.

6. ІР НБУВ. Ф. І. Спр. 58768.

7. ІР НБУВ. Ф. І. Спр. 58770.

8. ІР НБУВ. Ф. І. Спр. 58772.

9. ІР НБУВ Ф. ІІ. Спр. 16891.

10. Кривошея В. В. Козацька еліта Гетьманщини / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 452 с.

11. Лазаревский А., 1888. Люди старой Малороссии. *Киевская старина*. 1888. Том XXIII. С. 364-373.

12. Лопацкая София Цезарьевна. Заметки о роде Трощинских и генеалогия Трощинских. Отдел рукописных источников Института русской литературы и исскуства в Санкт-Петербурге (Далее – ОРИ ИРЛИ). Ф. 538. Оп. 1. Д. 131.

13. Лопацкая София Цезарьевна. Материалы ее о Трощинских. 1834-1861. Из собрания «Русской Старины». ОРИ ИРЛИ. Ф. 538. Оп. 1. Д. 127.

14. Лопацкая София Цезарьевна. Собрания всех известных ей сведний о Трощинских, без дат. Из собрания «Русской Старины». ОРИ ИРЛИ. Ф. 538. Оп.1. Д. 129.

15. Метричні книги 1741 р. Центральний державний історичний архів України в Києві (ЦДІАУК). Ф. 127. Оп. 1012. Спр. 195.

16. Міронова І. С., 2015. Дмитро Прокопович Трощинський (1749–1829) – державний діяч Російської імперії, меценат української культури. *Історичний архів. Наукові студії: збірник наукових праць*. 2015. Вип. 15. С. 94-101.

17. Модзалевский В. Л. Генеалогічні і біографічні матеріали. ІР НБУВ. Ф. ІІ. Спр. 16891.

18. Модзалевский В. Л. Малороссийский родословник. Т. 3. Л-О. С 40 портретами. Киев. Типо-Литография С. В. Кульженко, 1910. 212 с.

19. Модзалевський В. Л. Малоросійський родословник. Т. 5, вип. 3 / Українське генеалогічне товариство ; НАН України; Інститут рукопису НБУ ім. В. І. Вернадського; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського; Інститут історії України; Г. В. Боряк (ред. кол.), В. В. Томазов (упоряд.). Київ-Санкт-Петербург: Видавництво ВІРД, 2004. 80 с.

20. О рассторжении брака между Анной Трощинской и Гаврилом Исаковичем. 1743 г. ЦДІАУК. Ф.127. Оп. 1020. Спр.784.

21. Опись материалов фонда 538. Архив Трощинского Д. П. (Из собрания «Русской Старины»). ОРИ ИРЛИ.

22. Панашенко В. В. Гадяцький полк. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2004. Т. 2: Г-Д. С. 15.

23. Перепис вільних військових маєтностей, вільних посполитих та козацьких дворів та майна у Миргородського полку. 1742 р. ЦДІАУК. Ф. 51. Оп. 1. Спр. 384.

24. Полтавщина: енциклопедичний довідник. За ред. А. В. Кудрицького. Київ: УЕ, 1992. 1024 с.

25. Приезд в Москву гетманского посланца Степана Трощинского с письмами к князю Василью Голицину и отпуск к нему гетману и к киевскому воеводе Бутурлину указа о дозволении приезжать в Киев из польской стороны духовного и светского всякого чина людям. Российский государственный архив древних актов (далее – РГАДА). Ф. 124. Оп. 1. Год 1688. Д. 17.

26. Приезд в Москву и отпуск посланца Степана Трощинского с гетманскими к государям царям Иоанну Алексеевичу и Петру I грамотами о расспросе Мишки Челеенка с братком бежавших из Архангела города; о посылке на Запорожье в новопостроенную церковь иконостаса; о запорожских поведениях и бунтах, писарем Петриком причиняемых; с приложением его Петрика и Нурадына крымского писем. РГАДА. Ф. 124. Оп. 1. Год 1693. Д. 14.

27. Присяжні книги 1654 р. Білоцерківський та Ніжинський полки. Упорядн.: Ю. Мицик, М. Кравець; Ред. кол. П. С. Сохань (голова), В. А. Брехуненко (відп. секр.), О. О. Маврін, Г. К. Швидько. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського; Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Ніжинська міська рада. Київ, 2003. 349 с.

28. Про розрахування Дем'яна Трощинського за зберігання провіанту, зібраного його покійними братами, військовими товаришами Прокопом і Мартином Трощинським з Миргородського полку у 1751-1752 рр. ЦДІАУК. Ф. 51. Оп. 1. Спр. 1805.

29. Ревизия Миргородського полку 1741 р. ЦДІАК України. Ф. 51. Оп. 3. Спр. 19338.

30. Ревізська книга Миргородского полку. 1739 г. ЦДІАУК. Ф. 51. Оп. 3. Спр.19324.

31. Сведения о присяге императрице казаков и духовенства Миргородского полка. 1741-1742 гг. ЦДІАУК. Ф. 51. Оп. 3. Спр. 8389. 149 арк.

32. Сповідний розпис Успенської церкви містечка Говтва 1770 р. ЦДІАК України. Ф. 127. Оп. 1016. Спр. 40.

33. Сповідний розпис Успенської церкви м ка Говтва 1781 р. ЦДІАУК. Ф. 990. Оп. 1. Спр. 1609.

34. Сповідні розписи. 1753 р. ЦДІАК України. Ф. 127. Оп. 1017. Спр. 3.

35. Сповідні розписи. 1783 р. ЦДІАК України. Ф.990. Оп.1. Спр. 1687.

36. Справа про передачу на розгляд Миргородської полкової канцелярії спадкового спору між синами і онуками козака Яреськівської сотні Івана Трощинського. 2 листопада 1755 р. ЦДІАК України. Ф. 51. Оп. 1. Спр. 1266. 3 арк.

37. Справа про присвоєння Андрію Трощинському, сину покійного військового товариша Прокопа Івановича Трощинського, чину військового товариша, 1766 рік. ЦДІАУК. Ф. 54. Оп. 1. Спр. 437.

38. Стороженко Н. Охочекомонный полковник Илья Федорович Новицкий. *Киевская старина*. 1888. Июль.

39. Томазов В. В. Трощинські. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2013. Т. 10: Т-Я, 164.

40. Трощинская Анна Матвеевна. Письма ее (69) к Трощинскому Андрею Андреевичу, сыну. ОРИ ИРЛИ. Ф. 538. Оп. 1. Д. 11а.

41. Указ старшинам полка Гадяцкого полковника Мазепина сродника Трощинского, и о избрании нового полковника. РГАДА. Ф. 124. Оп. 1. Год 1708. Д. 14. Л. 1.

42. Универсал гетьмана Разумовского генеральному подскарбию Скоропадскому о назначении сборщиками полковых доходов в Миргородском полку значковых товарищей Прокопа и Мартына Трощинских. ЦДІАК України. Ф. 51. Оп. 1. Спр. 576. Арк. 1.

43. Универсал малоросийского гетьмана К.Г.Разумовского об утверждении значковых Миргородского полка товарищей Прокопа и Мартина Трощинского в чине войсковых товарищей. Глухов. 1 травня 1752 року. ИР РНБ. Ф. 791. Оп. 1. Д. 1. Л. 1.

44. ЦДІАУК Ф. 51. Оп. 3. Спр. 832. Арк. 17.

45. Чухліб Т. В. Палій (Гурко) Семен Пилипович. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2011. Т. 8: Па-Прик., 41.

REFERENCES

Bilousko, O. A., 2009. Amfilokhii (Leontovych). *In Poltavika. Poltavska entsyklopediia* [Amfilohiy (Leontovich). In Poltavika. Poltava Encyclopedia] (Vol. 12, pp. 22). Poltava: Poltavskyi literator.[In Ukranian].

Chukhlib, T., 2011. *Palii (Hurko) Semen Pylypovych.* Entsyklopediia istorii Ukrainy [Paliy (Gurko) Semyon Filippovich. Encyclopedia of the History of Ukraine] (Vol. 18, pp. 41). Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine] Kyiv: Naukova dumka.[In Ukranian].

Dmitrii Prokofevich Troshchinskii. 1754–1828., 1882. [Dmitry Prokofievich Troshchinsky. 1754–1828.] *Russkaia starina.* St.Petersburg. 1882, vol. XXXIV. 641–682. [In Russian].

Kryvosheia, V., 2008. *Kozatska elita Hetmanshchyny* [Cossack elite of the Hetman region]. NAN Ukrainy. Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa [NAS of Ukraine. Institute of Political and Ethno-National Studies named after I.F. Kuras]. Kyiv: IPiEND imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy. [In Ukranian].

Kudrytskyi, A.V. (Ed.), 1992. *Poltavshchyna : entsyklopedychnyi dovidnyk* [Poltava region: encyclopedic handbook]. Kyiv: «Ukr. Entsyklopediia» im. M. P. Bazhana. [In Ukranian].

Lazarevskii, A., 1888. Liudi staroi Malorossii. [People of old Little Russia Kyiv antiquity]. *Kievskaia starina.* Kyiv. Vol. XXIII. 364–373. [In Russian].

Mironova, I. S., 2015. *Dmytro Prokopovych Troshchynskyi (1749–1829) – derzhavnyi diiach Rosiiskoi imperii, metsenat ukrainskoi kultury.* [Dmitry Prokopovich Troshchinsky (1749–1829) – statesman of the Russian Empire, philanthropist of Ukrainian culture]. Istorychnyi arkhiv. Naukovi studii : zbirnyk naukovykh prats. (15), 94–101. [In Ukranian].

Modzalevskii, V., 1910. *Malorossiiskii Rodoslovnik* [Little Russian Genealogy] (Vol. 3). Kiev: Kyev. Typo-Lytohrafyia "S. V. Kulzhenko". [In Russian].

Modzalevskyi, V., 2004. *Malorosiiskyi rodoslovnyk* [Malorosiiskyi rodoslovnyk], 5(3). Ukrainske henealohichne tovarystvo; NAN Ukrainy; Instytut rukopysu NBU im. V.I.Vernadskoho; Instytut ukrainskoi arkheohrafii ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho; Instytut istorii Ukrainy [Ukrainian Genealogical Society; NAS of Ukraine; Institute of Manuscript NBU named after V.I. Vernadsky; Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies named after M.S. Grushevsky; Institute of History of Ukraine]. Kyiv: VIRD. [In Russian].

Mytsykn, Yu. (Ed.) & Kravets, M. (Ed.), 2003. *Prysiazhni knyhy 1654 r. Bilotserkivskyi ta Nizhynskyi polky* [Jury books of 1654 Belotserkovsky and Nezhinsky regiments]. NAN Ukrainy. Instytut ukrainskoi arkheohrafii ta dzhereloznavstva im. M. Hrushevskoho; Natsionalnyi universytet "Kyievo-Mohylianska akademiia"; Nizhynska miska rada [NAS of Ukraine. Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies named after M. Grushevsky; National University "Kiev-Mohyla Academy"; Nezhinsky city council.]. Kyiv: KM Academia. [In Ukranian].

Panashenko, V. V., 2004. *Hadiatskyi polk. Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Gadyachsky Regiment. Encyclopedia of the History of Ukraine] (Vol. 2, pp.15). Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine]. Kyiv: Naukova dumka.[In Ukranian].

Storozhenko, N., 1888. Okhochekomonnii polkovnyk Ylia Fedorovych Novytskyi. Kievskaia starina [Okhocecomonny Colonel Ilya Fedorovich Novitsky. Kyiv antiquity]. *Kievskaia starina.* Kyiv. Vol. XII. 431–457. [In Russian].

Tomazov, V., 2013. *Troshchynski.* Entsyklopediia istorii Ukrainy [Troshchinsky. Encyclopedia of the History of Ukraine] (Vol. 10, pp. 784). Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine] Kyiv: Naukova dumka. [In Ukranian].

Velychko, S., 1991. *Litopys* [Chronicle]. (Vol. 2, pp. 426-428). Kyiv: «Dnipro». [In Ukranian].

Zakharov, V., 2021. Osoblyvosti hovtvianskoho periodu v istorii rodu Troshchynskykh [Features of the Govtvyansky period in history to the Troshchinsky family]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle, 3,* 70–77.

Надійшла до редколегії | Received 15.02.2024
Прорецензована | Reviewed 12.04.2024
Рекомендована до друку | Accepted 27.06.2024